

Аннотація

В статті досліджені етапи становлення, тенденції історичного розвитку і особливості архітектурно-планувальних рішень пам'ятники архітектури і градостроїтельства національного значення кон. XVIII - поч. XIX ст. - палацу в селі Нападівка, Липовецького району Вінницької області. Проведено історико-культурний і архітектурно-градостроїтельський аналіз основних періодів расцвету і упадку будівлі. Визначені стилістичні, планувальні і інтер'єрні рішення достопримечательності. Розглянуті питання необхідності подальшого гідного збереження і реставрації садиби Вінницької області.

Ключевые слова: палац, садиба, фасад, ім'я, планування, перебудова, архітектурний пам'ятник, проєкт.

Abstract

This article explores the stages of formation, trends and characteristics of the historical development of architecture and planning decisions monuments of architecture and urban planning of national importance end XVIII – early XIX century - palace in the Napadivka village, Lypovets district, Vinnitsa region. Conducted the historical and cultural, architectural and urban analysis of the major periods of prosperity and decline of the building is. Defined stylistic, planning and interior solution attractions. The questions need to further worthy of preservation and restoration of the estate of Vinnitsa region.

Keywords: palace, estate, facade, estate planning, restructuring, architectural monument project.

УДК 72.036;72.038

М. А. Сингаєвська,

аспірант кафедри містобудування,

Київського національного університету будівництва і архітектури

ВПЛИВОВІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ КОНСТРУКТИВІЗМУ В УКРАЇНІ

Анотація: у статті показані основні впливові фактори появи і розвитку конструктивізму в Україні в період 1920 – поч. 1930-х р.р.

Ключові слова: фактори, впливи, архітектурний процес, концепції, знакові форми.

Мета статті: виявити найбільш значимі впливові фактори, які сприяли становленню конструктивізму в Україні.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю деталізації теоретичного матеріалу, осмислення розвитку архітектури України зазначеного періоду, а також усвідомлення історико-архітектурних процесів формування направленості архітектури конструктивізму, введення у науковий обіг історичних узагальнень, виявлених в процесі дослідження.

Виклад основного матеріалу

Досліджуваний період 1920-х – поч. 1930 років в розвитку архітектури України є складовою частиною загального архітектурного процесу нашої країни. Хронологічні рамки дослідження окреслені 1920-х – поч. 1930 років. В цей період в країнах західної Європи, України і Росії сформувалися осередки нового творчого методу - авангарду, який поширився на всі сфери творчої діяльності: літературу, театр, мистецтво, музику і архітектуру. В 1920-ті роки архітектурний напрямок функціоналізм поширився в європейських країнах – Голандії, Німеччині, Чехії, Франції, Польщі, конструктивізм – на території Росії і Україні, став панівною системою архітектурного мислення, переборюючи традиційні стилі. Моменти впливовості в розвитку нового напрямку в Україні займають чільне місце в роботах теоретиків, істориків архітектури. [1-9]

В загальносвітовому масштабі вчені виділяють спільні для багатьох країн передумови виникнення новаторського напрямку. Систематизація передумов формування факторів впливу на розвиток конструктивізму дозволяє виділити первісні, зовнішні і внутрішні чинники. До первісних чинників можна віднести: історичні, політичні, економічні, соціальні передумови. Узагальнюючим аспектом первісної групи впливів були – теоретичні, філософські, історико-культурні та мистецькі.

Первісні (загальні) чинники впливів означені прогресом науки і техніки, розвитком промисловості та способів виробництва, процесом прискореного соціально-економічного розвитку, що сприяло інтенсивній урбанізації. [1]

Основні історичні події рубежу XIX – XX ст. окреслюють впливовість цього етапу історії на всі сфери життя: промислові перевороти в багатьох країнах (1890 р. - Англія), революції та війни (Перша Світова Війна 1914-1918 р.р., революції в Росії 1907 р., 1917 р.) та економіко-фінансові кризи. [1]

Для формування архітектури конструктивізма (функціоналізма) важливими були історико-архітектурні впливи, а саме - заперечення традиційним формам та відмова від декору. Нова естетична концепція протиставляла себе безпринципній еkleктиці XIX ст.

Важливим фактором впливу була поява залізобетонних конструкцій і оновлення будівельних технологій. Проголошуючи залізобетон і металеві каркасні конструкції своєї інженерно-технічною базою, архітектори-інженери зводили конструкції в художній принцип, що різко відрізняло новий напрямок

від стилів минулих епох. Архітектори намагалися досягти досконалості пропорцій архітектурних форм, лаконічності та геометризму. Панівним було вирішення функціональних завдань і правдиве відношення до конструкцій та будівельних матеріалів - постулати, з якими виступили фундатори і проповідники новаторського напрямку. [2]

Теоретичні концепції конструктивістів мали вирішальне значення для розвитку цього напрямку. Впливовими були теоретичні засади нової течії сформульовані швейцарським архітектором Ле Корбюз'є у «П'яти принципах сучасної архітектури». Він зробив спобу запропонувати вирішення соціальних завдань, направлених на покращення умов життя людини в капіталістичному світі. Задекларовані теоретичні позиції стали візправним впливовим фактором для творчості багатьох його послідовників.

Передумови формування конструктивізму означені також впливом живопису абстракціоністів, футуристів та кубістів поч. ХХ ст. на становлення естетичних поглядів архітекторів-функціоналістів. Серед них голандське товариство художників «Стиль» (De Stijl), засноване в 1917 р., працювало згідно задекларованим теоретичним позиціям, що відповідало принципам функціоналістів. Зокрема, архітектурний твір повинен мати раціонально-утилітарний акцент і бути розроблений в інженерній досконалості, конкретності свого призначення та функції. Сучасні історики архітектури вказують, що естетичний і філософський пуризм групи «Стиль» мав вирішальний вплив на архітектуру функціоналізму, і насамперед через Баухауз, де Тео ван Дусбург викладав у 1921-1923 р.р. Особливо яскраво цей вплив проявився в роботах В. Гропіуса, Міс ван дер Рое, Ле Корбюз'є, Е. Мендельсона, Б. Таута. [4]

Стислий аналіз загальних передумов формування функціоналізму в європейському масштабі дозволяє оцінити роль факторів впливу на архітектуру України, яка наряду з іншими країнами Європи стала на шлях новаторства в 1920-х –поч. 1930-х р.р.

На розвиток авангардного руху в Україні вплинула низка значних історичних подій в економічній, соціальній та політичній сфері, що означили первісні передумови впливу на формування архітектури конструктивізму. Промисловий переворот кінця ХІХ ст. призвів до зламу суспільних відносин, масовому усупільненню праці і перетворенню способу виробництва. Остаточно сформувалися основні антагоністичні класи - буржуазія і пролетаріат. Загострилася міжкласова боротьба, виникли елементи пролетарської соціалістичної культури. Основні історичні події межі століть окреслюють впливовість цього етапу історії на всі сфери життя: промисловий підйом в 1896-1900 рр. і в 1909-1913 рр.; будівництво в Україні перших

залізниць і підприємств; зростання чисельності пролетаріату; розвиток нового світогляду; дві імперіалістичні війни-(1904 і 1914-1916 рр.); та революції 1905-1907 рр. та 1917 р.; ліквідація приватної власності, перехід до колективного господарства. З'явилася нова ідеологія: ідея рівності, проголошення трудящих керівним класом, боротьба із старими естетичними принципами. В першій чверті ХХ ст. означені історико-політичні чинники сприяли зародженню нових поглядів на нових ідеологічних засадах правлячої еліти. [5]

В Україні на початку ХХ ст. склалися певні економічні передумови, вплив соціальних змін, що сприяли розширенню і переорієнтації архітектурної діяльності. Після Першої світової Війни 1914-1917 р.р. актуальною стала потреба у масовій розбудові міст, створенні житла, громадських споруд і промислових об'єктів. Традиційні архітектурні форми, що мали місце, поступово втрачали своє значення, змінювались на функціонально-раціоналістичні. Нові тенденції переважали над еkleктикою та стилізаторством. В промислових і інженерних спорудах найяскравіше проявлявся вплив науково-технічних досягнень, застосуванні нових матеріалів та конструкцій і найбільше вгадувалися риси нового стилю. [5]

У формуванні архітектури конструктивізму в Україні значну роль відіграв вплив ідеології нового суспільства. Після Першої світової війни аскетизм ставав етичною нормою для нової правлячої еліти – пролетаріату, який протидіяв розкоші буржуазії і заперечував старі форми мистецтва як ознаки попереднього правлячого класу.

Змінені соціально-політичні умови вплинули на формування і появу нових естетичних ідеалів, які полягали у виявленні правдивості, істинності речей та форм. Прості, лаконічні форми, які самі художники вважали суто утилітарними, швидко опанували новою художньою стилістичною мовою. Конструктивізм проголосили мистецтвом мас. [6]

Теоретичні передумови формування конструктивізму в Україні означені раціоналістичними поглядами, що зародилися в 50-ті роки ХІХ ст., продовжували активно розвиватися в кінці ХІХ і початку ХХ ст.. Вплив раціоналістичних ідей відображено в теоретичних роботах українських, російських архітекторів. [5] Однією з головних ідей напрямку була функціональність і конструктивність форми, її доцільність як основа формоутворення. Американський архітектор, функціоналіст Л. Салівен цю ідею виразив у відомому вислові: "форма слідує за функцією". [2] Також в 1900 р. архітектор А. В. Кобелев вказав гуманістичні основи майбутнього новаторського напрямку, конструктивізму: "Істини, що викладаються в науці архітектури, повинні ґрунтуватися на наших потребах, природних властивостях матеріалів і розсудливій економії." [8, с. 390].

Положення конструктивізму, які були задекларовані представниками цього напрямку, стали основою його розвитку. Теоретичні принципи раннього конструктивізму 1922 р. на засіданні ІНХУК оголосив О. Веснін, зробивши наголос на застосуванні конструктивно доцільної форми. Він відзначив впливовість усього духу сучасності; з іншого боку, ставив задачу позитивного психофізичного впливу форми на людину, наголошував на важливості вивчення формально-утилітарних елементів. На думку багатьох тогочасних новаторів, естетика форми, її конструктивність і утилітарність обумовлювали і надалі визначали характер конструктивізму.[6]

Принципи конструктивізму, задекларовані російським архітектором М. Гінзбургом 1924 р. в книзі «Стиль і епоха» мали значний вплив на формотворчий процес. Відомо, що автор основою формотворення тогочасної архітектури бачив функцію, в поєднанні з найсучаснішими матеріалами і конструкціями; акцентував увагу на необхідності вивчення архітектурної композиції, гармонійних композиційних прийомів: пропорціонування, метричності; використанні ритмічності просторових елементів і об'ємів. [8]

Вплив мистецтва, зокрема абстракціонізму та супрематизму, на формування архітектури конструктивізму висвітлений в роботах багатьох вчених. Чільне місце займає творчість В. Кандинського, який приділяв увагу особливостям і закономірностям художнього впливу творів мистецтва, а також прагнув використовувати науково-технічні досягнення для дослідження закономірностей психофізіології сприйняття людиною тих чи інших архітектурних образів. Творчі підходи майстра вплинули на формально-естетичні пошуки в архітектурі, а також пов'язані з цим врахування психофізичних закономірностей сприйняття художнього твору. [6]

Значним був вплив супрематичного мистецтва, представником якого був К. Малевич. Краса безпредметного, як вважав К. Малевич, досягалася через створення і зосередження конструктивної єдності геометричних елементів, ліній, у застосуванні кольору, фактури, що сприяють створенню нового цілісного художнього змісту. Співпраця з конструктивістами – Ель, Лисицьким, Л. Поповою впливала на створення сумісних творчих робіт, архітектонів. [6]

Формуванню конструктивізму в Україні (УРСР того часу) сприяла низка впливових факторів, а саме: зміна культурно-історичного простору, перші технічні прогресивні кроки (сприяння революційним перетворенням), соціально-економічні зміни, нові теоретичні позиції українських і російських новаторів. Безперечними впливовими факторами, що сприяли поширенню конструктивізму, були інтернаціональні та культурні зв'язки з прогресивними країнами Європи: Франції, Голандії, Німеччини. [9] Архітектори цих країн

стояли на позиціях функціоналізму, який мав багато спільного з новаторськими позиціями українських митців. Загальновідомі та нові впливові фактори, досліджені вітчизняними та закордонними авторами, свідчать про значний архітектурний процес в першій третині ХХ ст.

Використана література:

1. Кох В. Энциклопедия архитектурных стилей / В. Кох. // Пер. С нем. – М.: ЗАО «БММ», 2011 г. – 528 с.: илл.
2. Бунин А.В., Саваренская Т.Ф. Градостроительство ХХ века в странах капиталистического мира/ А.В.Бунин, Т.Ф. Саваренская // Т. 2. – М.: Стройиздат, 1979. – 415 с.
3. Миронов А. В.Философия архитектуры: Творчество Ле Корбюзье. /А.В. Миронов// — М.: МАКС Пресс, 2012. — 292 с.
4. М. White. De Stijl and Dutch Modernism./White M // Manchester University Press. p. 134. ISBN 978-0-7190-6162-2.
5. Ясиевич В. Е. Архитектура Украины на рубеже XIX — XX веков / В.Е. Ясиевич // — К.: Будивельник, 1988. — 184 с.
6. Хан-Магомедов С. О. Архитектура советского авангарда. Кн. 1.Проблемы формообразования. Мастера и течения. / С. О. Хан-Магомедов // — М.: Стройиздат, 1996. – 709 с.
7. Тимофієнко В. Зодчі України кінця XVIII – поч. ХХ ст.: бібліографічний довідник / В. Тимофієнко // – К.: Головкивархітектура, 1999. – 477 с.
8. Гинзбург М.Я. Стиль и эпоха. Проблемы современной архитектуры. / М. Я. Гинзбург // – М.: Гос.изд., 1924. – 238 с.
9. Л. Г. Василенко. Інтернаціональні контакти та їх вплив на розвиток новаторської архітектури України.

Аннотация

Показаны основные влиятельные факторы появления и развития конструктивизма в Украине в период 1920-х – нач. 1930-х г.г.

Ключевые слова: факторы, влияния, архитектурный процесс, концепции, знаковые формы.

Annotation

This article reveals main reasons and backgrounds of constructivism developing in Ukraine in 1920-th. – beg. 1930-th.

Keywords: background, influences, architectural process, concepts, forms.